

Asia: VN/24927/2020

Lausuntopyyntö uudistettavan lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot ohjeen yleisestä osasta: luvut 1–3

STTK ry kiittää mahdollisuudesta lausua uudistetun lainsäädännön vaikutusarviointiohjeen luonnoksesta. Ohjeen uudistus on tervetullut, mutta yleisluontoinen ohjeluonnos sisältää edelleen paljon tulkinnanvaraisuutta, eikä siten anna riittävää runkoa esimerkiksi tutkimuksellisten etukäteis- tai jälkivaikutusten arviointiin osana lainsäädäntöprosessia myöskään tulevaisuudessa.

STTK katsoo, että lainsäädännön arviointineuvoston roolia ja resursointia tulisi kehittää ja sille tulisi luoda edellytykset toimia sekä ennakkolisesti neuvoa-antavana toimijana osana lainsäädäntöprosessia hallituksen esitystä laadittaessa että jälkiarviointia koordinoivana asiantuntijaelimenä. Näin lainsäädännön arviointiin liittyvä osaaminen olisi mahdollista keskittää yhdelle toimijalle ja arvioinnin laatua olisi mahdollista kehittää pitkäjänteisesti. Lainsäädännön toimeenpanon seuranta olisi niin ikään hyödyllistä keskittää arviointineuvostolle kaikissa merkittävässä lainsäädäntöhankkeissa.

STTK pitää tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeuksien vaikutusarviointia on pyritty vahvistamaan ohjeessa. Vastaavasti johdonmukainen sukupuoli- ja lapsivaikutusten arviointi edellyttää vahvistamista nykytasosta. Sukupuoli- ja lapsivaikutusten arviointeja tehdään verrattain vähän ja niiden ajoitus usein jälkikäteinen, eikä suoraan ohjaa lainsäädäntöprosessia.

STTK korostaakin, että sidosryhmien laaja kuuleminen ja osallistaminen, kolmikantainen valmistelu sekä eri hallinnonalojen tiivis yhteistyö säädösvalmisteluvaiheessa on keskeinen ja välttämätön tapa ennakoida lainsäädännön vaikutuksia jo ennen varsinaisen vaikutustenarviointiprosessin käynnistymistä oikean tiedonmuodostuksen vuoksi.

Ohjeen keskeiset haasteet liittyvät esimerkiksi tilanteisiin, joissa usean lainsäädäntöhankkeen samanaikainen vireilläolo esimerkiksi eri hallinnonaloilla tuottaa yhteis- ja kokonaisvaikutuksia, jolloin onnistunut vaikutustenarviointi edellyttäisi niiden ennakoitua jo valmisteluvaiheessa. STTK ei pidä esimerkiksi hallinnon sektorirajat ylittävien säädöshankkeiden vaikutustenarvioinnin vastuutusta ohjeessa selkeänä. Hallinnonalojen välinen tiivis yhteistyö ja selkeät toimintatavat ovat ensiarvoisen tärkeitä esimerkiksi ristikkäisten ja kumulatiivisten vaikutusten tunnistamiseksi.

Myös tosiasiallisten ennako- ja jälkivaikutusten selvittäminen voi olla yhdenvertaisuusnäkökulmasta haaste, mikäli eri väestöryhmistä ei ole saatavilla yhtä kattavaa tieto- ja rekisteriaineistoa, kuten monissa tapauksissa on. Näin vaikutusten arviointi voi jäädä puolittaiseksi. Vaikutusten osalta tulisi kohdistaa aina erityinen tarkastelu erityisen haavoittuvien ryhmien, kuten lapsiin ja nuoriin, vanhuksiin, vähemmistöihin, vammaisiin, ulkomaalaisiin, pakolaisiin jne. kohdistuviin vaikutuksiin siitä riippumatta onko rekisteriaineisto näiden ryhmien osalta kattavaa. Näin voidaan ennaltaehkäistä vähintäänkin suoria haavoittuviin ryhmiin kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia.

Pitkäaikaisten, esimerkiksi ylisukupolvisten ja kumulatiivisten vaikutusten arviointi on erityisen haastavaa, mutta sen toteuttaminen olisi esimerkiksi lapsi- ja ympäristövaikutusten osalta erityisen välttämätöntä.

Ohjeen kohdassa 2.2 on kuvattu EU-säädösten vaikutusarviointi sen valmistelu- ja täytäntöönpanovaiheessa. Vaikutusarviointia tehdään sekä EU-tasolla komission toimesta että kansallisesti implementointivaiheessa. Vaikutusarviointi tehdään aloitteista, joilla oletetaan olevan merkittäviä taloudellisia-, sosiaalisia- tai ympäristövaikutuksia. STTK pitää tärkeänä kansallista vaikutustenarviointia EU-säädösten osalta erityisesti tilanteissa, joissa kyse on minimisääntelystä, joissa kansallinen liikkumavara voi olla suuri. EU-säädösten osalta on keskeistä, että Suomi myös tuottaa tietoa säädösten jälkivaikutustenarvioinneista komissiolle, jotta komission säädösvalmisteluprosessia voidaan kehittää.

Huomiot perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista: luku 4.1

ks. yllä

Huomiot taloudellisista vaikutuksista: luku 4.2

ks. yllä

Huomiot ympäristövaikutuksista: luku 4.3

ks. yllä

Huomiot muista ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista: luku 4.4

ks. yllä

Muut huomiot

ks. yllä

Taina Vallander
johtaja, STTK ry